

Jan Kopka (1932–2018)

W Łęczyckiej Zagrodzie Chłopskiej w Kwiatkówku, która stanowi część Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi od 9 czerwca do 31 października 2019 r. prezentowana była wystawa *Stuletni Skarbiec* z kolekcji Jana Kopki. Została ona poświęcona pamięci zmarłego w 2018 r. łęczyckiego regionalisty i kolekcjonera. Ekspozycja wpisała się w obchody 100-lecia województwa łódzkiego, zwiedzający mieli bowiem okazję zapoznać się z fragmentem bogatej kolekcji dokumentującej różnorodne aspekty kultury materialnej, życia społecznego i duchowego regionu łęczyckiego w minionym stuleciu.

Na marginesie tej wystawy warto przypomnieć interesującą postać Jana Kopki. Urodzony 16 czerwca 1932 r. Jan Antoni był najstarszym spośród trzech synów Stanisława Kopki, gospodarza ze wsi Dzierzbietów Duży (gm. Łęczyca, pow. Łęczyca) i jego żony Stanisławy (z domu Krysiak)¹.

Stanisław Kopka miał bardzo różnorodne zainteresowania – zajmował się pszczelarstwem, działał w miejscowej Ochotniczej Straży Pożarnej. Na początku lat 60. XX w., gdy przekazał gospodarstwo średniemu synowi, zajął się rzeźbą i zdobył uznanie jako twórca ludowy. Jego syn Jan przejął niektóre z tych zainteresowań².

¹ A. Dłużewska-Sobczak, *Stanisław Kopka i jego pasje*, Łęczyca 2008, s. 8–20. Stanisław i Stanisława Kopkowie mieli jeszcze syna i bliźnięta (również płci męskiej), dzieci zmarły w niemowlęctwie.

² Tamże, s. 14–29.

W czasie II wojny światowej rodzina została wykwaterowana ze swojego gospodarstwa przez okupanta. Okres ten mały Janek spędził w Muchówce (gm. Ozorków, pow. Zgierz), oddalonej o kilka kilometrów od rodowej wsi. Na początku 1945 r. familia wróciła do Dzierzbietowa Dużego. Jan Kopka rozpoczął naukę w 1939 r., a w 1947 r. ukończył szkołę podstawową w Leśmierzu (gm. Ozorków, pow. Zgierz)³. W latach 1950–1952 uczęszczał do szkoły zawodowej w Łęczycy, gdzie uczył się zawodu krawca. Od października 1952 r. do października 1954 r. odbył zasadniczą służbę wojskową w Jednostce Wojskowej 3610 w Komorowie koło Gubina. Pełnił wówczas funkcję kierownika warsztatu krawieckiego⁴. Następnie ukończył technikum rolnicze w Dąbrowie Zduńskiej (pow. Łowicz). W 1958 r. Jan Kopka ożenił się z Bogusławą Osińską. Po ślubie para zamieszkała we wsi Chorki (gm. Grabów, pow. Łęczyca), skąd pochodziła kobieta. Bogusława była nauczycielką i pracowała w miejscowej szkole podstawowej⁵. Para doczekała się dwójki dzieci – córki Emilii (z męża Kubiak) i syna Grzegorza. Jan i Bogusława Kopkowie przeżyli ze sobą ponad 42 lata (żona zmarła w 2001 r.). Mężczyzna wielokrotnie podkreślał, że kolekcję rozbudowywał między innymi dzięki małżonce, która życzliwie podchodziła do jego pasji⁶. Do śmierci mieszkał w Chorkach⁷.

Jan Kopka miał wiele różnorodnych zainteresowań, całe życie zawodowe związał ze strażą pożarną. Służbę rozpoczął w łęczyckiej komendzie powiatowej w 1956 r. W 1975 r. ukończył Szkołę Podchorążych Pożarnictwa w Poznaniu i zdobył tytuł technika pożarnictwa w zakresie ochrony przeciwpożarowej⁸. W Państwowej Straży Pożarnej pracował 36 lat, aż do emerytury w 1992 r. Służbę zakończył w stopniu starszego aspiranta. Cały czas zajmował się prewencją⁹. Ze strażą pożarną wiązała się również działalność społeczna – w 1969 r. wstąpił do Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP) w Chorkach. W 1975 r. został członkiem OSP w Topoli Królewskiej (gm. Łęczyca, pow. Łęczyca). W latach 1972–1987 Jan Kopka pełnił funkcję Komendanta Gminnego (Ochotniczych) Straży Pożarnych

³ Tamże, s. 15–21.

⁴ Zaświadczenie o zatrudnieniu w charakterze krawca w JW 3610 z 11.10.1954, [w:] Prywatne archiwum Jana Kopki (dalej: PAJK), obecnie w posiadaniu Emilii Kubiak.

⁵ *Życiorys Jana Kopki* złożony przez niego w Komendzie Powiatowej Straży Pożarnej w Łęczycy, z dn. 10.08.2015.

⁶ <https://www.gosc.pl/doc/1312227.Na-ulicy-lezy-szczescie>, (dostęp: 1.07.2019).

⁷ *Życiorys Jana Kopki...*

⁸ Dyplom Szkoły Podchorążych Pożarnictwa w Poznaniu z 8.11.1975, [w:] PAJK; *Życiorys Jana Kopki...*

⁹ A. Dłużewska-Sobczak, *dz. cyt.*, s. 21; b. a., *Do Guinnessa mnie szykują*, „Gazeta Ziemi Łęczyckiej” 2012, nr 3, s. 7; Mianowanie na stanowisko starszego instruktora do spraw kontrolno-rozpoznawczych z 1.07.1992, [w:] PAJK.

w Chorkach, następnie w latach 1987–1993 był Komendantem Miejsko-Gminnym (Ochotniczych) Straży Pożarnych w Łęczycy¹⁰. Odnosił sukcesy w zawodach dla komendantów OSP, a także organizował zawody pożarnicze¹¹. Był założycielem OSP we wsi Piaski oraz członkiem popierającym straży we wsi Borucice¹². Za działalność w Państwowej i Ochotniczej Straży Pożarnej Jan Kopka otrzymał wiele odznaczeń, najważniejsze z nich to: Złoty Medal Zasługi dla Pożarnictwa (1978 r.), Odznaka Honorowa Zasłużony Funkcjonariusz Pożarnictwa (1986 r.), Brązowa Odznaka dla Ochrony Pożarowej (1990 r.). W latach 1999–2014 pełnił funkcję Prezesa Związku Emerytów i Rencistów Pożarnictwa PR w Łęczycy¹³. Za działalność zawodową i społeczną związaną z pożarnictwem został uhonorowany licznymi dyplomami i listami pochwalnymi¹⁴.

Pasjami Jana Kopki było pszczelarstwo oraz kolekcjonerstwo. Tę ostatnią rozwijał niemal 60 lat. Tak wspominał początek: „Jechałem razem z żoną samochodem i na drodze zobaczyłem leżącą podkowę. Zatrzymałem się na środku drogi i (...) podniosłem ją, mówiąc: *Zobacz, na ulicy leży szczęście*”¹⁵. Przedmiot ów stał się jednym z eksponatów. Na zbiory, które obecnie są w dyspozycji córki kolekcjonera, Emilii, składają się: dawne narzędzia rolnicze i domowe, stare aparaty fotograficzne, zegary, telefony, przedmioty związane ze strażą pożarną (pamiątkowe toporki, helmy itp.) oraz widokówki i guziki. Szczególne miejsce w kolekcji Kopki zajmują prace jego ojca. Przeważają wśród nich rzeźby o tematyce religijnej – przedstawienia świętych, m.in.: św. Jana Nepomucena, św. Krzysztofa, św. Floriana, św. Agaty, św. Ambrożego. Uzupełnieniem są wyobrażenia ptaków: sowy, bociana, dzięcioła, sikorki oraz ramka na zdjęcia. Dwa ule figuralne – *Baba* i *Diabeł Boruta* – Jan Kopka przekazał Muzeum Archeologicznemu i Etnograficznemu w Łodzi. Kolekcjoner został zgłoszony do Księgi Rekordów Guinnessa ze swoim zbiorem obrazków prymitywnych i upamiętniających rocznice

¹⁰ *Życiorys Jana Kopki...*

¹¹ Dyplom dla st. aspiranta Jana Kopki za zorganizowanie miejsko-gminnych zawodów sportowo-pożarniczych z 06.1992, Dyplom dla druha Jana Kopki za zajęcie III miejsca we współzawodnictwie o tytuł Przodującego Komendanta Gminnego Straży Pożarnych w województwie w 1982 r.; Dyplom dla druha Jana Kopki za zajęcie II miejsca we współzawodnictwie o tytuł przodującego Komendanta Gminnego Straży Pożarnych w 1981 r., [w:] PAJK.

¹² Dyplom podziękowania dla Kopki Jana, założyciela Ochotniczej Straży Pożarnej w Piaskach z okazji 35-lecia OSP Piaski z 28.06.1992; Dyplom dla Kopki Jana członka popierającego OPS w Borucicach z 18.05.1980, [w:] PAJK.

¹³ *Życiorys Jana Kopki...*

¹⁴ Dyplom z okazji 70-lecia Związku Ochotniczych Straży Pożarnych dla druha st. chor. poż. Jana Kopki za całokształt działalności na rzecz Związku Strażactwa Ochotniczego z 6.10.1991; Dyplom dla ogn. poż. Jana Kopki, pracownika Powiatowej Komendy Straży Pożarnej w Łęczycy za długoletnią i ofiarną pracę na rzecz ochrony przeciwpożarowej powiatu łęczyckiego z 21.05.1972; List pochwalny Komendanta Rejonowego Straży Pożarnych w Łęczycy dla st. chor. poż. Jana Kopki z okazji 35-lecia pracy zawodowej, [w:] PAJK.

¹⁵ <https://www.gosc.pl/doc/1312227.Na-ulicy-lezy-szczescie>, (dostęp: 1.07.2019).

święceń kapłańskich (został wpisany do *Księgi Polskich Rekordów i Osobliwości*)¹⁶. Zbiór liczący ponad 2 tysiące zainicjował w 1987 r. obrazek upamiętniający 45-lecie kapłaństwa ks. Zygmunta Frykowskiego z Topoli Królewskiej. W kolekcji są również pamiątki związane z hierarchami kościelnymi – obrazki wydane z okazji otrzymania sakry biskupiej przez obecnego arcybiskupa Władysława Ziółka, 30-lecia jego kapłaństwa czy otrzymania sakry biskupiej przez obecnego arcybiskupa Wacława Depo. Najstarszy w zbiorze obrazek upamiętnia pierwszą mszę ks. Andrzeja Taczkowskiego z Lublina, która miała miejsce w 1912 r. Jan Kopka interesował się losami księży, których obrazki prymicyjne lub jubileuszowe są w jego kolekcji, często są one związane z dramatyczną historią naszego kraju¹⁷.

Od młodości Kopka zajmował się pszczelarstwem, miał 35 uli. W prezencie ślubnym od ojca otrzymał jeden ul, a od wuja Ludwika Pachnowskiego dwa, które zainicjowały pasiekę¹⁸. W 1974 r. ukończył kurs zwalczania chorób pszczelich, 28.04.1978 r. otrzymał tytuł mistrza pszczelarskiego¹⁹. W 1976 r. zorganizował Gminne Koło Związku Pszczelarzy w Grabowie i był jego prezesem do 1986 r. W 1976–1979 pełnił funkcję drugiego wiceprezesa Wojewódzkiego Związku Pszczelarzy w Koninie. Po śmierci żony w 2001 r. sprzedał ule²⁰.

Jan Kopka interesował się historią regionu łęczyckiego. Najpełniejszy wyraz dał temu w opracowaniu: *Kroniki OSP w Dzierzbietowie Dużym za lata 1918–1990*²¹, *kroniki wsi Chorki i tamtejszej OSP za lata 1918–1996*, *Historii 25 orkiestr dętych z powiatu łęczyckiego 1918–2005*²² oraz *Kroniki pszczelarzy powiatu łęczyckiego za lata 1918–2003*²³. Z opracowań tych korzystali zarówno naukowcy, jak i hobbyści²⁴. Kopka chętnie współpracował z instytucjami kulturalnymi i naukowymi, których wspieranie sprawiało mu satysfakcję²⁵. Najczęściej kooperował z Muzeum w Łęczycy. Podarował tej placówce wiele eksponatów,

¹⁶ <https://leczyca.naszemiasto.pl/leczycanin-prowadi-privatne-muzeum-i-byc-moze-znalezie/ar/c8-1181749>, (dostęp: 12.12.2019).

¹⁷ Tamże, s. 7.

¹⁸ Jan Kopka, *Kronika pszczelarzy powiatu łęczyckiego za lata 1918–2003*, Grabów 2003, s. 174 (maszynopis w posiadaniu Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Łęczycy).

¹⁹ Tamże, s. 174.

²⁰ *Życiorys Jana Kopki...*

²¹ Kronika zawiera opis działalności jednostki, biografie jej członków, kopie dokumentów poświadczających jej działalność i rozwój oraz opis bogatej działalności kulturalnej prowadzonej przez jednostkę OSP (teatr, orkiestra, zabawy taneczne). Maszynopis w posiadaniu Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Łęczycy (strony niepaginowane).

²² Opracowanie zawiera krótką historię działalności orkiestr, biografie ich członków oraz wykaz osiągnięć. Maszynopis w posiadaniu Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Łęczycy (ss. 455).

²³ Kronika zawiera krótką historię pszczelarstwa na ziemiach polskich, przysłowia pszczelarskie, bibliografię podstawowej literatury na temat pszczelarstwa, opis działalności kół pszczelarskich w powiecie oraz listy ich członków i biografie niektórych z nich. Maszynopis w posiadaniu Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Łęczycy (ss. 306).

²⁴ Bez autora, *Do Guinnessa mnie szykują...*, s. 7.

²⁵ Tamże, s. 7.

pomagał przy opracowania publikacji o jego ojcu autorstwa kustosz Anny Dłużewskiej-Sobczak²⁶. Jan Kopka zaliczał się także do grona przyjaciół Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Regionalista przekazał w darze przedmioty ze swojej kolekcji, głównie narzędzia rolnicze i przedmioty wyposażenia wewnątrz do *Skansenu Łęczycka Zagroda Chłopska*. Pomagał także etnografom pozyskać zabytki od innych osób. Sporą część eksponatów związanych z pożarnictwem przekazał franciszkanom z Niepokalanowa do ich Muzeum Pożarnictwa²⁷. Kolekcjoner chętnie oprowadzał wszystkich zainteresowanych etnografią i historią regionu po swoim prywatnym „muzeum”, które stworzył w dwóch pomieszczeniach gospodarczych na swojej posesji.

Jan Kopka był także członkiem Ligi Obrony Kraju, otrzymał Brązowy Medal za Zasługi dla Obrony Kraju. W uznaniu dla bogatej i różnorodnej działalności społecznej w 1992 r. został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski²⁸. W latach 1978–1982 był gminnym radnym w Grabowie.

Jan Kopka był człowiekiem niezwykle aktywnym, o czym świadczy jego bogata działalność społeczna; cechowało go duże poczucie humoru; był człowiekiem otwartym, łatwo nawiązującym kontakty oraz doskonałym bajorzem – brał udział w lokalnych konkursach gawędziarskich. Jak twierdził zawsze opowiadał historie z życia wzięte, często z dawnych lat. Jego niebywała osobowość budziła powszechny szacunek, dzięki któremu czasami pełnił także rolę swata²⁹. Wyrazem uznania mieszkańców Łęczycy i regionu był fakt, że w 2017 r. zostało mu poświęcone spotkanie z cyklu „Osobowości”, w ramach którego Dom Kultury w Łęczycy wyróżnia postaci zasłużone dla miasta i regionu³⁰. W wypełnionej po brzegi sali uczestnicy imprezy wysłuchali znajomych i współpracowników regionalisty, którzy wspominali swoje kontakty z panem Janem i opowiadali anegdoty z nim związane. Wystawa w Łęczyckiej Zagrodzie Chłopskiej nie jest pierwszą prezentacją kolekcji Kopki, spotkaniu „Osobowości” towarzyszyła bowiem ekspozycja części jego zbiorów.

Jan Kopka zmarł 21.09.2018 r. Cztery dni później liczni krewni, przyjaciele, sąsiedzi, a także strażacy zawodowi i ochotnicy, pszczelarze oraz samorządowcy towarzyszyli mu w ostatniej drodze do kościoła i na cmentarz w Siedlcu (gm. Łęczyca, pow. Łęczyca)³¹.

Barbara Chlebowska
*Muzeum Archeologiczne
i Etnograficzne w Łodzi*
barbara.chlebowska@maie.lodz.pl

²⁶ A. Dłużewska-Sobczak, *dz. cyt.*, s. 5–7.

²⁷ <https://www.gosc.pl/doc/1312227.Na-ulicy-lezy-szczescie>, (dostęp: 1.07.2019).

²⁸ *Życiorys Jana Kopki...*

²⁹ <https://www.gosc.pl/doc/1312227.Na-ulicy-lezy-szczescie>, (dostęp: 1.07.2019).

³⁰ <https://leczyca.info.pl/jan-kopka-gosciem-spotkania-osobowosci/>, (dostęp: 5.07.2019).

³¹ <https://dzienniklodzki.pl/pogrzeb-jana-kopki-tlumy-zegnaly-strazaka-pszczelarza-kolekcjonera-zdjecia-film/ar/13523252>, (dostęp: 12.12.2019).

Zdjęcie J. Kopki zostało zrobione podczas spotkania z cyklu „Osobowości” w Domu Kultury w Łęczycy w 2017 r. Autorem zdjęcia jest Przemysław Marynowski.

Bibliografia

Archiwalia

Kopka Jan, *Historia 25 orkiestr dętych z powiatu łęczyckiego 1918–2005*, maszynopis w posiadaniu Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Łęczycy.

Kopka Jan, *Kronika OSP w Dzierżbiewie Dużym za lata 1918–1990*, maszynopis w posiadaniu Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Łęczycy.

Kopka Jan, *Kronika pszczelarzy powiatu łęczyckiego za lata 1918–2003*, maszynopis w posiadaniu Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Łęczycy.

Prywatne archiwum Jana Kopki (obecnie w posiadaniu Emilii Kubiak).

Życiorys Jana Kopki złożony przez niego w Komendzie Powiatowej Straży Pożarnej w Łęczycy, z 10.08.2015.

Opracowania

Dłużewska-Sobczak A., *Stanisław Kopka i jego pasje*, Muzeum w Łęczycy, Łęczycza 2008.

Do Guinnessa mnie szykuj, b.a., „Gazeta Ziemi Łęczyckiej” 2012, nr 3, s. 7.

Źródła internetowe

<https://leczyca.info.pl>

<https://leczyca.naszemiasto.pl>

<https://www.gosc.pl>